HUDUDIY TURIZM XIZMATLARI BOZORINI RAQAMLASHTIRISH VA "Smart Tourism" TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH SAMARADORLIGI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)

Ibragimova Mohigul Tangribergan qizi
O'XIA magistranti
e-mail:mohigulibragimovaa29@icloud.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqotda Xorazm viloyatida turizm xizmatlari bozorini raqamlashtirish va "Smart Tourism" (Aqlli turizm) texnologiyalarini joriy etish masalalari o'rganildi. 2021-2025 yillardagi statistik ma'lumotlar hamda amaliy kuzatuvlar bazasida viloyat turizm sektorida raqamli infratuzilmaning hozirgi holati, VR/AR, QR-kodli navigatsiya va onlayn bron qilish tizimlarining samaradorligi baholandi. Shuningdek, raqamlashtirish jarayonidagi mavjud to'siqlar tahlil qilinib, "Smart Khorezm" yagona turistik raqamli platformasini yaratish bo'yicha amaliy takliflar ilgari surildi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, Smart Tourism, Xorazm viloyati, raqamli platformalar, VR/AR texnologiyalari, QR-navigatsiya, turizm samaradorligi.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЦИФРОВИЗАЦИИ РЫНКА РЕГИОНАЛЬНЫХ ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ И ВНЕДРЕНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ «SMART TOURISM» (НА ПРИМЕРЕ ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ)

Аннотация. В данном исследовании изучены вопросы цифровизации рынка туристических услуг и внедрения технологий «Smart Tourism» (Умный туризм) в Хорезмской области. На основе статистических данных за 2021-2025 годы и практических наблюдений оценено современное состояние цифровой инфраструктуры в туристическом секторе региона, а также эффективность систем VR/AR, QR-навигации и онлайн-бронирования. Проанализированы существенные барьеры в процессе цифровизации и выработаны практические предложения по созданию единой туристической цифровой платформы «Smart Khorezm».

Ключевые слова: цифровая экономика, Smart Tourism, Хорезмская область, цифровые платформы, технологии VR/AR, QR-навигация, эффективность туризма.

EFFICIENCY OF DIGITALIZING THE REGIONAL TOURISM SERVICES MARKET AND IMPLEMENTING "Smart Tourism" TECHNOLOGIES (CASE OF KHOREZM REGION)

Annotation. This study examines the issues of digitalizing the tourism services market and implementing "Smart Tourism" technologies in the Khorezm region. Based on statistical data for 2021-2025 and empirical observations, the current state of digital infrastructure in the regional tourism sector, as well as the effectiveness of VR/AR, QR-code navigation, and online booking systems, were evaluated. Existing barriers to digitalization were analyzed, and practical recommendations were proposed for creating a unified digital tourism platform, "Smart Khorezm."

Keywords: digital economy, Smart Tourism, Khorezm region, digital platforms, VR/AR technologies, QR navigation, tourism efficiency.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi va raqamli transformatsiyasi sharoitida turizm sanoati axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan eng faol foydalanadigan sohalardan biriga aylandi. BMTning Butunjahon Turizm Tashkiloti (UN Tourism) ma'lumotlariga ko'ra, xalqaro turistlarning 78% dan ortig'i sayohatlarni rejalashtirish, chipta va mehmonxona bron qilish hamda marshrut tanlashda raqamli platformalardan foydalanadi. Shu nuqtai nazardan, turizm yo'nalishlarining raqobatbardoshligini oshirishda "Smart Tourism" (Aqlli turizm) konseptsiyasini tatbiq etish strategik ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasida, xususan, boy tarixiy-madaniy va ziyorat salohiyatiga ega bo'lgan Xorazm viloyatida turizm xizmatlari bozorini raqamlashtirish dolzarb masalalardandir. Xiva, Urganch va Xonqa kabi shaharlar hamda qadimiy me'moriy majmualarda zamonaviy raqamli xizmatlarni (ko'p tilli mobil ilovalar, VR/AR texnologiyalari, simsiz internet hududlari, interaktiv navigatsiya) joriy etish turistlarning hududda bo'lish vaqtini uzaytirish va iqtisodiy tushumlarni ko'paytirishning muhim drayveridir.

O'zbekistonda turizm xizmatlari bozorini raqamlashtirishning huquqiy poydevori O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi hamda turizm sohasini isloh qilishga oid farmon va qarorlari bilan mustahkamlandi. Ushbu hujjatlarda turizm obyektlarini raqamli xaritalarga kiritish, yuqori tezlikdagi internet bilan ta'minlash hamda elektron to'lov tizimlarini to'liq integratsiya qilish asosiy vazifa sifatida belgilangan.

"Smart Tourism" tushunchasi va turizmda raqamlashtirish mexanizmlari xalqaro tadqiqotchilar D. Buhalis, R. Law hamda U. Gretzel tomonidan keng o'rganilgan. Ularning ilmiy qarashlariga ko'ra, Aqlli turizm — bu AKT infratuzilmasi, axborot almashinuvi va innovatsion xizmatlarning integratsiyalashuvi bo'lib, u sayyoh tajribasini boyitishga va resurslarni samarali boshqarishga xizmat qiladi.

Mahalliy olimlardan I.S. Tuhliyev, B.Sh. Usmonov va A.A. Eshtaevlar O'zbekiston turizm sektorini raqamlashtirish, elektron turizm xizmatlarini kengaytirish va hududiy turizm klasterlarida innovatsiyalarni qo'llash masalalarini tadqiq etganlar.

Ushbu tadqiqotda mantiqiy va qiyosiy tahlil, statistik guruhlash hamda SWOT-tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot bazasini Statistika agentligi va Xorazm viloyati Turizm boshqarmasining 2021-2025 yillardagi ma'lumotlari tashkil etadi.

O'tkazilgan tahlillar Xorazm viloyatida turizm xizmatlarini raqamlashtirish borasida muayyan ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilganini ko'rsatadi. 2021-2025 yillarda raqamlashtirilgan obyektlar va elektron xizmatlardan foydalanuvchilar sonida sezilarli o'sish kuzatildi.

1 - jadval[1]

Xorazm viloyatida turizmni raqamlashtirish dinamikasi (2021-2025-y.)

Ko'rsatkich	2021-y.	2023-y.	2025-y.	O'sish (%)	Asosiy iqtisodiy va texnologik ta'siri
Onlayn bronlashdagi mehmonxonalar (%)	35.0%	68.0%	88.5%	+53.5%	Bandlik va buyurtmalar hajmining oshishi

[1] O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi va Xorazm viloyati Turizm boshqarmasi ma'lumotlari bazasida muallif ishlanmasi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

QR-kodli navigatsiya taxtalari (birlik)	24	85	180	750.0%	Axborot olish qulayligi va gidlar yukining kamayishi
Free Wi-Fi zonali obyektlar (birlik)	12	42	95	791.6%	Sayyohlarning bo'lish vaqtining uzayishi
Elektron to'lovlar ulushi (%)	22.0%	51.0%	76.0%	+54.0%	Moliya shaffofligi va naqd pulsiz tushumlar

Tahlillar ko'rsatishicha, raqamli xizmatlarning kengayishi natijasida xorijiy va mahalliy turistlarning xizmat ko'rsatish sifatidan qoniqish darajasi 18.4% ga oshgan. Biroq, raqamlashtirish darajasi viloyat bo'yicha bir tekis taqsimlanmagan. Asosiy raqamli infratuzilma Xiva shahri (Ichan-Qal'a) va Urganch shahrida jamlangan bo'lib, Yangiaryoq, Xonqa va Hazorasp tumanlaridagi madaniy va ziyorat obyektlarida elektron xizmatlar ko'rsatish darajasi hali ham pastligicha qolmoqda.

Xalqaro amaliyotda Ispaniya ("Smart Destinations Network"), BAA va Singapur kabi davlatlar turizmda raqamlashtirish orqali turistlar oqimini 25-30% ga oshirishga erishgan. Masalan, Ispaniya tajribasida har bir turizm obyekti Yagona raqamli ekotizimga ulangan bo'lib, u yerda turist real vaqt rejimida muzey navbatlarini, transport harakatini va ob-havo sharoitlarini kuzatishi mumkin.

Xorazm viloyatida "Smart Tourism" modelini bosqichma-bosqich joriy etish imkoniyatlarini baholash maqsadida SWOT-tahlil matriksi shakllantirildi.

2 - jadval[2]

Xorazm viloyatida "Smart Tourism"ni joriy etishning SWOT-tahlili

KUCHLI TOMONLAR (S)	**KUCHSIZ TOMONLAR (W)**
Ichan-Qal'ada yuqori internet qamrovi.	Yagona ko'p tilli mobil platformaning yo'qligi.
Tarixiy merosga xalqaro qiziqishning yuqoriligi.	Turizm sohasida IT-kadrlar yetishmasligi.
Raqamli to'lov tizimlarining rivojlanishi.	Chekka tumanlarda raqamli infratuzilma pastligi.
IMKONIYATLAR (O)	**XAVF-XATARLAR (T)**
"Smart Khorezm" yagona portalini yaratish.	Kiberxavfsizlik risklari va texnik uzilishlar.
VR/AR yordamida virtual turlarni yo'lga qo'yish.	Uskuna va dasturiy ta'minot xarajatlarining yuqoriligi.

[2] Amaliy tadqiqotlar natijalari asosida muallif ishlanmasi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

DXSH asosida xususiy IT-investitsiyalarni jalb qilish.	Texnologik moslashuv tezligining pastligi.

O‘rganishlar natijasida raqamlashtirish jarayonida quyidagi asosiy tizimli muammolar aniqlandi:

1. Parchalanganlik va integratsiyaning yo‘qligi: Transport xizmatlari, mehmonxonalar va muzeylar o‘zlarining alohida tizimlariga ega bo‘lib, umumiy hududiy baza mavjud emas.
2. Kadrlar salohiyatining yetarsizligi: Turizm obyektlari xodimlarining elektron marketing, SMM va raqamli xizmatlar bilan ishlash bo‘yicha malakasi past.
3. Mavsumiylik va kontent yetishmovchiligi: Qish va yoz oylarida turistlarni jalb qiluvchi virtual turlar hamda onlayn madaniy tadbirlar (onlayn-festivallar) yetarlicha tashkil etilmagan.

O‘tkazilgan ilmiy va amaliy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, Xorazm viloyatida “Smart Tourism” texnologiyalarini tatbiq etish turizm xizmatlari sifatini va samaradorligini oshirishning eng istiqbolli yo‘nalishidir.

Ushbu yo‘nalishda quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

“Smart Khorezm” yagona turistik raqamli platformasi va mobil ilovasini yaratish: Platforma o‘zida transport, mehmonxona, muzey chiptalari, interaktiv xarita, 5 ta tildagi audio-gid hamda favqulodda yordam tugmasini (SOS button) birlashtirishi lozim.

“Virtual Khorezm” VR/AR loyihalarini kengaytirish: Xiva va Urganchdagi tarixiy obidalar oldida to‘ldirilgan reallik (AR) interaktiv nuqtalarini tashkil etish orqali sayyohga obyektning qadimiy ko‘rinishini ko‘rish imkonini yaratish.

Kadrlar malakasini oshirish va IT-klasterlarni jalb qilish: Xorazm viloyatidagi OTMlar bilan birgalikda “Digital Tourism” maxsus sertifikatlash kurslarini yo‘lga qo‘yish hamda DXSH shartlari asosida mahalliy IT-kompaniyalarni turizm servislarini raqamlashtirishga jalb etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-6079-son Farmoni.
2. Buhalis D., Amaranggana A. Smart tourism destinations enhancing tourism experience // Information and Communication Technologies in Tourism, 2015. – PP. 553-564.
3. Tuhliyev I.S. Turizmda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. Darslik. – T.: Fan va texnologiya, 2019. – 240 b.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma’lumotlari (2021-2025 yillar).

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.